

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Praze rozhodl samosoudcem Mgr. Janem Čížkem ve věci

žalobkyně: **Ing. J. Š.**,
bytem X,
zastoupena advokátem JUDr. Lubomírem Müllerem,
sídlem Symfonická 1496/9, Praha 5,

proti
žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**,
sídlem Křížová 25, Praha 5,

o žalobách proti rozhodnutí žalované o námitkách č. I ze dne 20. 3. 2017, č. j. X,
rozhodnutí žalované o námitkách č. II ze dne 20. 3. 2017, č. j. X, a rozhodnutí žalované o
námitkách č. III ze dne 20. 3. 2017, č. j. X,

takto:

- I. Žaloby se zamítají.
- II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

Obsah podání účastníků řízení

1. Žalobkyně se samostatnými žalobami podanými ke zdejšímu soudu domáhá zrušení shora označených rozhodnutí, jimiž žalovaná zamítla námitky žalobkyně a potvrdila svá prvostupňová rozhodnutí ze dne 25. 11. 2016. Rozhodnutím č. I, č. j. X, žalovaná zamítla žádost žalobkyně o příplatek k vdovskému důchodu dle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudní rehabilitaci“). Rozhodnutím č. II, č. j. X, žalovaná zamítla žádost žalobkyně o příplatek k vdovskému

důchodu dle nařízení vlády č. 622/2004 Sb., o poskytování příplatku k důchodu ke zmírnění některých křivd způsobených komunistickým režimem v oblasti sociální, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „nařízení vlády č. 622/2004 Sb.“). Rozhodnutím č. III, č. j. X, žalovaná zamítla žádost žalobkyně o zvláštní příspěvek k vdovskému důchodu dle zákona č. 357/2005 Sb., o ocenění účastníků národního boje za vznik a osvobození Československa a některých pozůstalých po nich, o zvláštním příspěvku k důchodu některým osobám, o jednorázové peněžní částce některým účastníkům národního boje za osvobození v letech 1939 až 1945 a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o zvláštním příspěvku k důchodu“).

2. Krajský soud v Praze usnesením ze dne 16. 11. 2017, č. j. 48 Ad 12/2017-19, spojil žaloby ke společnému projednání.
3. Žalobkyně uvedla, že dne 15. 5. 1953 byl z domova v Ch. č. p. X násilně vystěhován V. Š. (později manžel žalobkyně), jeho rodiče V. a M. a starší bratr V. Stalo se tak na základě rozhodnutí Komise pro úpravu poměrů rodin vesnických boháčů ze dne 20. 2. 1953 za souhlasu Ministerstva národní bezpečnosti ze dne 18. 4. 1953, č. j. 155/V-taj.53. Do domova se manžel žalobkyně a jeho rodina mohli vrátit až na základě Hospodářské smlouvy ze dne 21. 4. 1955 uzavřené otcem manžela žalobkyně a Okresním národním výborem v Hořicích. Žalobkynin manžel zemřel 19. 1. 1996. Žalobkyně poukázala na usnesení Okresního soudu v Jičíně ze dne 6. 6. 2016, č. j. 25 Nt 2202/2016-10 (dále také jen „usnesení Okresního soudu v Jičíně“), podle něhož je manžel žalobkyně účasten rehabilitace podle § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci z důvodu nezákonného zbavení osobní svobody tím, že byl dne 15. 5. 1953 násilně vystěhován ze svého domova v Ch. č. p. X. Dne 29. 8. 2016 požádala žalobkyně o příplatek k vdovskému důchodu podle zákona o soudní rehabilitaci, o příplatek k vdovskému důchodu podle nařízení vlády č. 622/2004 Sb. a o zvláštní příplatek k vdovskému důchodu podle zákona o zvláštním příspěvku k důchodu, a to za období od 15. 5. 1953 do 21. 4. 1955. Žádosti i následně podané námitky žalovaná zamítla s odůvodněním, že příplatek náleží jen za dobu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Podle § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci se toto ustanovení použije „*obdobně k rehabilitaci a odškodnění osob nezákonně zbavených osobní svobody nebo majetku..., i když nebylo zahájeno trestní stíhání*“. Pokud soud uznal, že podle uvedeného ustanovení byl žalobkynin manžel omezen na osobní svobodě a splňuje předpoklady pro rehabilitaci, vyplývá z toho pro žalobkyni i nárok na odškodnění bez ohledu na to, jakou formou byla svoboda jejího manžela omezena. Je nutno § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci, příslušná ustanovení nařízení vlády č. 622/2004 Sb., jakož i zákona podle zákona o zvláštním příspěvku k důchodu aplikovat obdobně i na případ manžela žalobkyně, a to nehledě na jeho věk, neboť v tomto ohledu žádné věkové limity zákon neuvádí.
4. Žalovaná navrhla zamítnutí žalob. Ve vztahu k rozhodnutí č. I uvedla, že předmětem sporu je posouzení, dopadá-li na žalobkyni zákon o soudní rehabilitaci. Ve vyjádření předně připomíná relevantní právní úpravu a rekapituluje předchozí průběh správního řízení a obsah usnesení Okresního soudu v Jičíně. Podle § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci se toto ustanovení užije obdobně k rehabilitaci a odškodnění osob nezákonně zbavených osobní svobody nebo majetku v souvislosti s trestnými činy uvedenými v § 2 a 4 tohoto zákona v období od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990, i když nebylo zahájeno trestní stíhání, pokud nedošlo k plnému odškodnění podle dříve platných předpisů. Z výše uvedeného plyne, že pro aplikaci § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci musí být

splněny dvě základní podmínky. Musí být prokázáno jednak zbavení osobní svobody žadatele v rozhodném období (ať už formou výkonu trestu odnětí svobody nebo formou vazby), jednak existence rozhodnutí, jímž byl žadatel za toto příkoří rehabilitován.

5. Žalovaná se proto zaměřila na otázku, zda byla prokázána podmínka zbavení osobní svobody manžela žalobkyně, a to buď formou výkonu trestu, nebo formou vazby, jak vyžaduje zákon o soudní rehabilitaci. V odůvodnění usnesení Okresního soudu v Jičíně se uvádí, že manžel žalobkyně nemohl být trestně stíhán a souzen, neboť mu v době vystěhování byly pouhé dva roky. Dle žalované je prokázáno, že manžel žalobkyně nebyl zbaven osobní svobody formou výkonu trestu odnětí svobody či vazby. Usnesení Okresního soudu v Jičíně bylo vydáno účelově k prokázání vzniku nároku manžela žalobkyně na odškodnění. Účelový je rovněž výklad žalobkyně, že pro účely odškodnění v oblasti důchodového pojištění by měla být doba vystěhování z rodného domu postavena na roveň době vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Usnesení Okresního soudu v Jičíně je pro věc relevantní pouze v tom smyslu, že vylučuje aplikaci zákona o soudní rehabilitaci. Má pouze deklaratorní charakter, není odškodňovacím titulem, neboť na jeho základě nelze zrušit žádné odsuzující rozhodnutí. Žalobkyně proto nesplňuje zákonné podmínky nároku na příplatek k důchodu, neboť její manžel nebyl ve vazbě ani nevykonával trest odnětí svobody. Z dikce § 1 odst. 1, § 25 odst. 1 a § 33 odst. 3 zákona o soudní rehabilitaci i z důvodové zprávy vyplývá, že účelem zákona je odškodnit v sociální oblasti pouze vazebně stíhané osoby. Ustanovení § 25 odst. 7 a 8 zákona o soudní rehabilitaci navazují na § 25 odst. 1 tohoto zákona, dle něhož se doba vazby a výkonu trestu odnětí svobody posuzuje pro stanovení výše důchodu jako *doba pokračování v zaměstnání, jež poškozený konal před vzetím do vazby (nástupu trestu)*. Účelem tohoto ustanovení tedy je odstranit negativní dopad pobytu ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody poškozeného na jeho důchodové nároky. Alternativa uvedená v ustanovení § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci, na základě něhož může poškozený místo nároků vyplývajících z ustanovení předchozích ustanovení žádat, aby mu byly poskytnuty měsíční příplatky k důchodu, nic nemění na účelu, pro který bylo odškodnění v důchodové oblasti konstruováno, což ostatně vyplývá i z dikce ustanovení § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci, které též operuje s pojmy *vazba* a *výkon trestu odnětí svobody*.
6. Žalovaná dále uvedla, že odkaz v usnesení Okresního soudu v Jičíně na nález Ústavního soudu ze dne 8. 10. 2015, sp. zn. III. ÚS 2887/14, podle něhož mají soudy povinnost rehabilitační předpisy interpretovat extenzivně ve prospěch dotčených osob, považuje za nepřipadný, neboť na rozdíl od případu souzeného Ústavním soudem manžel žalobkyně nikdy nebyl z hlediska trestního zákona zbaven osobní svobody, jak má na mysli zákon o soudní rehabilitaci. Žalovaná uzavřela, že nezpochybňuje, že se manžela žalobkyně jako člena násilně vystěhované rodiny tato křivda zajisté osobně dotýkala a měla na něj psychický dopad, nicméně skutečnost, že žalovaná rozhodla v neprospěch žalobkyně, neznamená, že tak učinila v rozporu se zákonem o soudní rehabilitaci. Odškodnění v oblasti důchodového pojištění je výslovně vázáno na zproštění obžaloby podle zákona o soudní rehabilitaci (§ 25 odst. 1). Na žalobkyni, resp. na jejího manžela, tak nelze vztáhnout ustanovení § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci ani aplikovat ustanovení § 25 odst. 7 tohoto zákona. Nelze tedy přisvědčit názoru žalobkyně, že násilné vystěhování jejího manžela a jeho rodiny prokazuje oprávněnost nároku na příspěvek k důchodu.
7. Ve vztahu k rozhodnutí č. II a č. III žalovaná odkázala na vyjádření ve vztahu k rozhodnutí č. I, v němž objasnila důvody, pro které žalobkyni nevzniká nárok na příplatek

k vdovskému důchodu podle zákona o soudní rehabilitaci. Rovněž připomněla relevantní právní úpravu v nařízení vlády č. 622/2004 Sb. a v zákoně o zvláštním příspěvku k důchodu. Dle žalované je pro posuzování důvodnosti nároku na uvedené dávky i zde považovat dvě základní skutečnosti. Jednak prokázané zbavení osobní svobody formou výkonu trestu odnětí svobody nebo vazby, jednak existencí rozhodnutí, jímž byl manžel žalobkyně za toto přikopř rehabilitován. Vzhledem ke zjištění žalované, že manžel žalobkyně nebyl ani ve výkonu trestu odnětí svobody ani ve vazbě, podmínky účasti na soudní rehabilitaci nesplnil.

8. V replice k vyjádření žalované žalobkyně uvedla, že předmětem sporu není otázka, zda byl manžel žalobkyně trestně stíhán a následně souzen, ale skutečnost, že byl omezen na osobní svobodě. Byl mu znemožněn volný pohyb, protože byl násilně vystěhován. Není podstatné, kolik let mu v té době bylo. Ustanovení § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci nelimituje omezení osobní svobody pouze na trest odnětí svobody či vazbu. Rovněž ani nestanoví žádnou minimální věkovou hranici. K tvrzení žalované, že usnesení Okresního soudu v Jičíně má pouze deklaratorní charakter a není odškodňovacím titulem, žalobkyně argumentuje, že § 33 zákona o soudní rehabilitaci se vztahuje nejen na rehabilitaci, ale také na odškodnění, které je upraveno v oddíle šestém tohoto zákona, do něhož patří i § 25 odst. 7 písm. b), který poškozeným přiznává příplatek k důchodu. K názoru žalované, že dle příslušných ustanovení zákona o soudní rehabilitaci i z důvodové zprávy je účelem zákona odškodnit pouze vazebně stíhané osoby, žalobkyně uvádí, že § 1 odst. 1, § 25 odst. 1 a § 33 odst. 3 zákona o soudní rehabilitaci je třeba vykládat v kontextu s § 33 odst. 2 tohoto předpisu, které se použije obdobně k rehabilitaci a odškodnění osob nezákonně zbavených osobní svobody. Ustanovení zákona o soudní rehabilitaci se týkají jakékoli formy zbavení osobní svobody, tj. nejen násilného vysídlení jako v případě manžela žalobkyně, ale také zadržování v psychiatrické léčebně, v cele předběžného zadržení apod. V této souvislosti žalobkyně odkazuje na nálezy Ústavního soudu, kdy si stěžovatelé stěžovali na žalovanou, která jim z obdobných formálních důvodů odmítla přiznat jiná odškodnění, konkrétně nálezy ze dne 6. 12. 2005, sp. zn. I. ÚS 565/03, ze dne 28. 6. 2007, sp. zn. I. ÚS 712/05 a ze dne 26. 10. 2007, sp. zn. I. ÚS 2366/07. Žalobkyně dále nesouhlasí s názorem žalované, že na projednávanou věc nedopadá nález Ústavního soudu ze dne 8. 10. 2015, sp. zn. III. ÚS 2887/14. Kdyby manžel žalobkyně nebyl nezákonně zbaven osobní svobody, nemohl by být rehabilitován. Rehabilitován však byl, a to podle § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci, a tak je třeba toto ustanovení aplikovat i na odškodnění.

Obsah správních spisů

9. Ze správního spisu plyne, že žalobkyně podala dne 29. 8. 2016 žádost o příplatek k vdovskému důchodu podle § 25 odst. 8 zákona o soudní rehabilitaci a podle nařízení vlády č. 622/2004 Sb. a o zvláštní příspěvek k vdovskému důchodu podle zákona o zvláštním příspěvku k důchodu, a to za omezení osobní svobody jejího manžela v období od 15. 5. 1953 do 21. 4. 1955. K žádosti připojila usnesení Okresního soudu v Jičíně, dle něhož je V. Š., narozený 29. 10. 1951, zemřelý dne 19. 1. 1996, podle § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci účasten rehabilitace, neboť byl v souvislosti s trestným činem uvedeným v § 2 odst. 1 písm. c) tohoto zákona nezákonně zbaven osobní svobody tím, že byl dne 15. 5. 1953 násilně vystěhován ze svého domu v Ch. č. p. X. K žádosti byla dále přiložena Hospodářská smlouva ze dne 21. 4. 1955, na jejímž základě se mohla rodina manžela žalobkyně vrátit zpět do svého domova.

10. Žalovaná tyto tři žádosti zamítla prvostupňovými rozhodnutími ze dne 25. 11. 2016.
11. Proti všem prvostupňovým rozhodnutím podala žalobkyně námitky, které byly zamítnuty rozhodnutím žalované o námitkách č. I ze dne 20. 3. 2017, č. j. 606 228 1236/315-JJ, rozhodnutím žalované o námitkách č. II ze dne 20. 3. 2017, č. j. 606 228 1236/315-JJ, a rozhodnutím žalované o námitkách č. III ze dne 20. 3. 2017, č. j. 606 228 1236/315-JJ, s odůvodněním, že vznik nároku na příplatek k důchodu jak dle zákona o soudní rehabilitaci, tak dle nařízení vlády č. 622/2004 Sb. a zákona o zvláštním příspěvku k důchodu, je podmíněn skutečností, že rehabilitovaná osoba vykonávala trest odnětí svobody či byla ve vazbě.

Posouzení žalob krajským soudem

12. Krajský soud v Praze na základě včas podaných a přípustných žalob přezkoumal napadená rozhodnutí v rozsahu uplatněných žalobních bodů, jimiž je vázán [§ 75 odst. 2 věta první zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“)]. Vycházel ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování správního orgánu.
13. Soud předesílá, že ve věci samé rozhodl již rozsudkem ze dne 2. 10. 2018, č. j. 48 Ad 12/2017-26 (dále jen „předchozí rozsudek“), kterým všechna tři napadená rozhodnutí zrušil a věci vrátil žalované k dalšímu řízení.
14. Žalovaná podala proti předchozímu rozsudku kasační stížnost. Nejvyšší správní soud (dále jen „NSS“) rozsudkem ze dne 18. 5. 2021, č. j. 3 Ads 108/2018-29, zrušil předchozí rozsudek a věc vrátil soudu k dalšímu řízení. Z odůvodnění plyne, že NSS dospěl oproti zdejšímu soudu k odlišnému závěru výkladu příslušných ustanovení zákona o soudní rehabilitaci, nařízení vlády č. 622/2004 Sb. a zákona o zvláštním příspěvku k důchodu. Právními závěry vysloveným v rozsudku NSS je soud nyní vázán (§ 110 odst. 4 s. ř. s.).
15. Soud po zrušení předchozího rozsudku a vrácení věci vyzval účastníky řízení, aby sdělili, zda souhlasí s tím, aby bylo ve věci rozhodnuto bez nařízení jednání, přičemž je poučil, že pokud se nevyjádří ve stanovené lhůtě, bude mít soud za to, že s tímto postupem souhlasí (§ 51 odst. 1 s. ř. s. *per analogiam*). Žalobkyně výslovně sdělila, že s uvedeným postupem souhlasí. Žalovaná se k uvedené výzvě ve stanovené lhůtě nevyjádřila, soud má proto za to, že i ona souhlasí s rozhodnutím věci bez nařízení jednání.
16. Podle § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci se ustanovení tohoto zákona užije obdobně k rehabilitaci a odškodnění osob nezákonně zbavených osobní svobody nebo majetku v souvislosti s trestnými činy uvedenými v § 2 a 4 v období od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990, i když nebylo zahájeno trestní stíhání, pokud nedošlo k plnému odškodnění podle dříve platných předpisů.
17. Podle § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci může poškozený žádat, aby mu byly místo nároků vyplývajících z ustanovení předchozích odstavců poskytnuty měsíční příplatky k důchodu v částce:
 - a) 20 Kčs za každý měsíc vazby a výkonu trestu odnětí svobody, ve kterém poškozený konal práce za zvlášť obtížných pracovních podmínek, které by odůvodňovaly jejich posuzování jako zaměstnání I. nebo II. pracovní kategorie,
 - b) 15 Kčs za každý měsíc vazby a výkonu trestu odnětí svobody v ostatních případech.

Příplatek k důchodu se poskytuje ode dne 1. 7. 1990, byl-li poškozený k tomuto dni poživatelem důchodu. Stane-li se poškozený poživatelem důchodu po tomto dni, poskytuje se příplatek k důchodu od přiznání důchodu. Příplatek k důchodu se vyplácí jen do výše, která spolu s důchodem nepřevyšuje nejvyšší výměru starobního důchodu stanovenou zvláštním předpisem.

18. Podle § 25 odst. 8 zákona o soudní rehabilitaci se ustanovení odstavců 1, 2, 3, 6 a 7 použijí obdobně pro úpravu výše důchodů, z které byly vyměřeny vdovský a sirotčí důchod, a pro poskytování příplatků k těmto důchodům. Výše příplatku k vdovskému důchodu činí 60 %, k sirotčímu důchodu, jde-li o oboustranně osiřelé dítě 50 % a jde-li o jednostranně osiřelé dítě 30 % z částek stanovených v odstavci 7.
19. Podle § 1 odst. 1 písm. a) nařízení vlády č. 622/2004 Sb. mají nárok na poskytnutí příplatku k důchodu ke zmírnění některých křivd způsobených jim komunistickým režimem v oblasti sociální státní občané České republiky, kteří v době od 25. února 1948 do 31. prosince 1989 byli odsouzeni a vykonali trest odnětí svobody, jeho část nebo vazbu pro trestný čin, za který byli rehabilitováni podle zákona č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění zákona č. 58/1969 Sb. a zákona č. 70/1970 Sb., nebo podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění zákona č. 47/1991 Sb., zákona č. 633/1992 Sb. a zákona č. 198/1993 Sb., nebo jejichž odsouzení pro trestný čin uvedený v § 2 zákona č. 119/1990 Sb., ve znění zákona č. 47/1991 Sb., bylo zrušeno cestou obnovy řízení, stížnosti pro porušení zákona anebo podle § 6 zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu, popřípadě byli nezákonně zbaveni osobní svobody a byli rehabilitováni podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., a pobírají starobní nebo plný invalidní důchod z českého důchodového pojištění.
20. Podle § 1 odst. 1 písm. b) nařízení vlády č. 622/2004 Sb. státní občané České republiky, kteří po osobách uvedených v písmenu a) pobírají vdovský nebo vdovecký důchod z českého důchodového pojištění nebo jim takový důchod není vyplácen jen proto, že jiný vyplácený důchod přesahoval hranici nejvyšší výměry úhrnu důchodů podle předpisů účinných před 1. lednem 1996, mají nárok na poskytnutí příplatku k důchodu ke zmírnění některých křivd způsobených jim komunistickým režimem v oblasti sociální.
21. Podle § 5 odst. 1 písm. c) bodu 1. zákona o zvláštním příspěvku k důchodu má nárok na zvláštní příspěvek k důchodu občan České republiky, který pobírá starobní důchod nebo invalidní důchod z českého důchodového pojištění a který je účasten rehabilitace podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění zákona č. 47/1991 Sb., nebo u něhož bylo odsuzující soudní rozhodnutí pro trestné činy uvedené v § 2 zákona č. 119/1990 Sb., ve znění zákona č. 47/1991 Sb., zrušeno přede dnem jeho účinnosti, anebo byl účasten rehabilitace podle § 22 písm. c) zákona č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci, jestliže neoprávněný výkon vazby nebo trestu odnětí svobody činil celkem alespoň 12 měsíců.
22. Podle § 5 odst. 2 zákona o zvláštním příspěvku k důchodu má nárok na zvláštní příspěvek rovněž vdova nebo vdovec, pokud pobírá po osobě uvedené v odstavci 1 písm. a) nebo c) vdovský nebo vdovecký důchod z českého důchodového pojištění nebo jim takový důchod není vyplácen jen proto, že jiný vyplácený důchod přesahoval hranici nejvyšší výměry úhrnu důchodů podle předpisů účinných před 1. lednem 1996. Pobíráním důchodu po osobě uvedené v odstavci 1 písm. a) nebo c) se pro tyto účely rozumí též pobírání vdovského nebo vdoveckého důchodu po osobě, která splňovala příslušnou podmínku

uvedenou v těchto ustanoveních, třebaže ke dni svého úmrtí starobní důchod ani invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně nepobírala. Osobou podle odstavce 1 písm. c) se pro tyto účely rozumí i osoba, která byla neoprávněně omezena na osobní svobodě způsobem uvedeným v tomto ustanovení po dobu kratší než 12 měsíců, avšak byl na ní vykonán trest smrti anebo která v průběhu tohoto neoprávněného zbavení osobní svobody zemřela.

23. NSS v rozsudku ze dne 18. 5. 2021, č. j. 3 Ads 108/2018-29, kterým je soud vázán, uvedl následující:

“[32][...] Předmětem sporu v projednávané věci je pak konkrétně otázka, zda lze žalobkyni na základě nuceného vystěhování jejího manžela z rodného domu v období od 15. 5. 1953 do 21. 4. 1955 přiznat příplatek ke vdovskému důchodu podle § 25 odst. 7 a 8 zákona o soudní rehabilitaci, eventuálně další dávky dle příslušných odškodňovacích zákonů. Nejvyšší správní soud k věci, obdobně jako v předchozích případech, uvádí následující.

[33] K zodpovězení výše uvedené otázky je třeba si nejprve ujasnit, zda rozhodnutí příslušného soudu deklarující, že určitá osoba byla účastna rehabilitace dle § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci, představuje bez dalšího rozhodnutí, které zakládá nárok na příplatek k důchodu podle § 25 tohoto zákona, nebo rozhodnutí ve smyslu § 1 odst. 1, písm. a) a b) nařízení vlády č. 622/2004 Sb., které zakládá nárok na příplatek k důchodu, eventuálně rozhodnutí ve smyslu § 5 odst. 1 písm. c) a odst. 2 zákona o zvláštním příspěvku k důchodu, anebo zda si správní orgán a správní soudy mohou o vzniku nároku učinit úsudek samostatně, pouze s ohledem na existenci takového rozhodnutí.

[34] V této souvislosti považuje Nejvyšší správní soud za zásadní, že okresní soud rozhodl o účasti manžela žalobkyně na soudní rehabilitaci usnesením vydaným per analogiam dle § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci. Vyslovil přitom, že vystěhování manžela žalobkyně s rodinou lze považovat za určité dočasné zbavení osobní svobody, neboť byli zbaveni možnosti volného pohybu, nemohli sami o své vůli obývat rodinný dům, nemohli změnit místo pobytu a byla omezena rovněž jejich možnost setkávání s určitými osobami, a to v návaznosti na trestní stíhání otce manžela žalobkyně. Podle soudu tak došlo k naplnění základních pojmových znaků zbavení osobní svobody, jak předpokládá § 33 odst. 2 rehabilitačního zákona. Jinými slovy, okresní soud shledal pouze splnění podmínek pro vydání rozhodnutí o účasti manžela žalobkyně na soudní rehabilitaci per analogiam. Z jeho rozhodnutí však nevyplývají žádné další právní důsledky týkající se nároku na příplatek k důchodu či jiné formy odškodnění. Existence tohoto usnesení proto nezabavuje správní orgán a posléze soud ve správním soudnictví povinnosti posoudit, zda jsou podmínky pro vznik nároku žalobkyně na příplatek k důchodu a další dávky splněny.

[...]

[37] Z citovaného ustanovení [odkazuje se na § 25 odst. 7 a 8 zákona o soudní rehabilitaci – pozn. soudu] vyplývá, že pro vznik nároku na příplatek k vdovskému důchodu nepostačuje usnesení o soudní rehabilitaci vydané per analogiam dle § 33 odst. 2 rehabilitačního zákona. Aby mohl být tento nárok přiznán, muselo by jít o poškozeného, který byl v rozhodnou dobu umístěn do vazby či vykonával trest odnětí svobody. Dle krajského soudu je třeba za dobu vazby a výkonu trestu odnětí svobody obdobně považovat i dobu, po kterou byl manžel žalobkyně násilně vystěhován ze svého domova, neboť je třeba postupovat v souladu s principem favoris rehabilitationis. Tento závěr však nepovažuje Nejvyšší správní soud za správný.

- [38] *Nejvyšší správní soud si je vědom judikatury Ústavního soudu týkající se soudních rehabilitací, která stojí pevně na stanovisku, že rozhodování o nápravě křivd nesmí působit další újmu, a proto je třeba v těchto řízeních přistupovat k předmětu řízení i jeho účastníkům nadmíru citlivě, bez lpění na striktním formalismu, který by ve výsledku takovou újmu představoval. Na druhé straně však nelze zcela přehlížet kritéria stanovená rehabilitačním zákonem k přiznání nároku na odškodnění.*
- [39] *Zákon o soudní rehabilitaci předpokládá pro všechny formy rehabilitace odsouzení za určitý trestný čin (srov. § 1 zákona, jenž jako účel soudní rehabilitace vymezil „zrušit odsuzující soudní rozhodnutí“). Výjimky z tohoto pravidla jsou upraveny v § 33 zákona. V jeho prvním odstavci je pamatováno na případy, kdy bylo trestní stíhání pro některý z činů uvedených v § 2 a § 4 zastaveno nebo přerušeno. Dle druhého odstavce se ustanovení tohoto zákona užije obdobně k rehabilitaci a odškodnění osob nezákonně zbavených osobní svobody nebo majetku v souvislosti s trestnými činy uvedenými v § 2 a § 4 v období od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990, i když nebylo zahájeno trestní stíhání, pokud nedošlo k plnému odškodnění podle dříve platných předpisů. Ustanovení § 27 se užije obdobně. Citované ustanovení představuje jistou modifikaci požadavku existence pravomocného odsuzujícího rozsudku, když umožňuje přiznat účastenství na soudní rehabilitaci i těm osobám, které byly v tomto období nezákonně zbaveny osobní svobody nebo majetku v souvislosti s trestnými činy uvedenými v § 2 a § 4, i když nebylo zahájeno trestní stíhání, pokud nedošlo k plnému odškodnění podle dříve platných předpisů. Ze smyslu i koncepce zákona o soudní rehabilitaci je nicméně zřejmé, že za poškozenou osobu se pro účely tohoto zákona považuje pouze osoba, která byla za trestné činy vymezené v § 2 a § 4 citovaného zákona vězněna nebo byla vystavena takové represí ze strany státních orgánů, kterou lze z hlediska její intenzity přirovnat k výkonu trestu odnětí svobody (jednalo se zejména o zadržení, zatčení, vzetí do vazby, anebo zařazení do tábora nucené práce podle zákona č. 247/1948 Sb., viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 1995, sp. zn. Tzn 7/95). Celý zákon o soudní rehabilitaci zjevně dopadá pouze na osoby, které byly potrestány za spáchání skutků, v nichž byly tehdy spatřovány trestné činy uvedené v § 2 a § 4 tohoto zákona. Pokud by se měla soudní rehabilitace týkat i dalších osob, nepochybně by byla tato skutečnost v zákoně výslovně upravena. Rozšíření okruhu poškozených nelze dovozovat z § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci, jenž toliko dodává, že soudní rehabilitace přichází v úvahu i tehdy, pokud trestní stíhání nebylo ani zahájeno, ale ke zbavení osobní svobody či majetku došlo. Nepochybně se totiž stále musí jednat o osobu, která se měla dopustit jednání, v němž byl spatřován některý z trestných činů vyjmenovaných v § 2 a § 4 zákona. Odškodnění dle zákona o soudní rehabilitaci tedy nedopadá na případy, kdy osoba blízká poškozenému (popř. i osoba jiná) utrpěla újmu v souvislosti s represí proti němu.*
- [40] *Oporu pro výše uvedené poskytuje i judikatura Ústavního soudu. Situace žalobkyně (resp. jejího manžela) je totiž do určité míry srovnatelná s věcí, kterou řešil Ústavní soud v usnesení ze dne 23. 8. 2012, sp. zn. II. ÚS 3104/12. V uvedené věci se tamní stěžovatelka domáhala přiznání statusu poškozené osoby dle § 33 odst. 2 rehabilitačního zákona, protože v době od 1. 12. 1951 do 26. 6. 1954 byla umístěna do dětského domova v souvislosti s tím, že její matka byla nejprve vzata do vazby a poté umístěna do psychiatrické léčebny, jelikož byla stíhána pro trestný čin obrožení jednotného hospodářského plánu podle § 135 a § 136 zákona č. 86/1950 Sb. Civilní soudy dovodily, že rehabilitační zákon nelze vykládat natolik široce, aby umístění dítěte stíhané osoby v dětském domově, resp. omezené na svobodě, bylo považováno za omezení svobody ve smyslu § 33 odst. 2 tohoto zákona.*

Ústavní soud jejich závěr potvrdil, když k věci uvedl: „Je zřejmé, že dané ustanovení cílí toliko na ty osoby, vůči kterým byla represe namířena přímo, to jest proti těm, kteří byli ze spáchání předmětných deliktů podezřelí a byli na svém majetku či osobní svobodě omezeni. Dané ustanovení však nedopadá na případy, kdy osoba blízká poškozenému (popř. i osoba jiná) utrpěla v souvislosti s represí proti němu újmu, expressis verbis, na ty případy, kdy souvislost s trestnými činy uvedenými v § 2 a § 4 zákona o soudní rehabilitaci v období od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990 je spatřována v činech nebo v hodnocení jiného a odvozována od nich. "Souvislostí" tak nelze rozumět jakoukoli, byť i sebemenší souvislost, nýbrž pouze souvislost mezi určitým jednáním stíhaného a jeho pronásledováním projevujícím se v konkrétní formě, a nikoli tedy souvislost mezi jednáním a stíháním jedné osoby na jedné straně a důsledky z toho vyplývajícími pro druhé osoby na straně druhé. Takto široce, extenzivně pojatý výklad ustanovení § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., který ve své ústavní stížnosti stěžovatelka nabízí, však není namístě, jelikož jím ve skutečnosti dochází k derivaci, apropriaci represe z poškozeného na toho, vůči němuž nebyla cíleně uplatňována, byť k jisté újmě v příčinné souvislosti s omezením osobní svobody nebo majetku poškozeného mohlo dojít. Soudy nepochybily, pakliže návrh stěžovatelky na vyslovení účasti na soudní rehabilitaci zamítly, neboť okruh poškozených osob, ač výslovně zákonem nespecifikovaný, lze bezpečně dovodit ze vzájemného prolínání jednotlivých zákonných ustanovení i smyslu a účelu samotného rehabilitačního předpisu.“ (shodně viz usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 1. 2017, sp. zn. III. ÚS 3689/16). Ač usnesení Ústavního soudu nejsou považována za závazná ani pro Ústavní soud, ani za obecně precedenčně významná (srov. nálezy ze dne 13. 11. 2007, sp. zn. IV. ÚS 301/05), argumentační přesvědčivost v nich obsažených závěrů má svoji váhu. Nedopadá-li tedy § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci podle citovaného usnesení Ústavního soudu na osoby, které nebyly přímo postihovány pro spáchání trestných činů uvedených v § 2 a § 4 tohoto zákona, tím méně lze takovou osobu považovat za poškozeného pro účely § 25 odst. 7 tohoto zákona.

[41] *K tomu je nutno dále dodat, že z § 25 odst. 1 a 5 zákona o soudní rehabilitaci vyplývá, že odškodnění v oblasti důchodového zabezpečení mělo primárně sloužit k tomu, aby nebyla daná osoba znevýhodněna oproti jiným poživatelům dávek důchodového pojištění v důsledku toho, že jí bylo znemožněno pracovat. Příslušné doby se proto mají započítávat tak, jako kdyby se jednalo o výkon práce. I ze zařazení § 25 do oddílu šestého zákona o soudní rehabilitaci nazvaného „Odškodnění“ je zřejmé, že má jít o nahrazení újmy, která se daným osobám stala, oproti stavu, pokud by vůči nim nebylo postupováno v rozporu s principy demokratické společnosti. Příplatek k důchodu podle § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci představuje pouze alternativu k zápočtu dob podle odst. 5. Nejde o zcela nový nárok, jenž by se měl vztahovat i na osoby, které nemohlo jednání státu v rozporu s demokratickými principy v oblasti důchodového zabezpečení jakkoliv poškodit. Manžel žalobkyně zjevně nemohl vykonávat jakoukoliv pracovní činnost, protože mu v rozhodné době byly necelé 2 roky. Objektivně proto nemohl být ekonomicky činnou osobou (nemluvě o pravidlech pro zápočet dob, kde dolní hranicí je skončení povinné školní docházky), a tudíž ani nemohl být na svých důchodových nárocích nějak poškozen.*

[42] *Jak již Nejvyšší správní soud uvedl výše, za dobu vazby a výkonu trestu odnětí svobody nelze považovat i dobu, po kterou byla osoba násilně vystěhována z jejího domova. V tomto směru je třeba souhlasit se stěžovatelkou, že v opačném případě by musely být odškodňovány i ty osoby, z nichž se mnohé do svého původního bydliště už nikdy nevrátily.*

Doba považovaná za dobu vazby nebo výkonu trestu by tak trvala až do konce roku 1989, což je zákonem stanovený limit. Nejvyšší správní soud má za to, že takto extenzivní výklad § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci zákonodárce jistě nezamýšlel. Pokud by bylo úmyslem odškodnit i tyto osoby, výslovně by to uvedl v zákoně.

[43] *V případě nařízení vlády č. 622/2004 Sb., mají nárok na poskytnutí příplatku k důchodu občané České republiky, kteří podle § 1 odst. 1:*

a) v době od 25. února 1948 do 31. prosince 1989 byli odsouzeni a vykonali trest odnětí svobody, jeho část nebo vazbu pro trestný čin, za který byli rehabilitováni podle zákona č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění zákona č. 58/1969 Sb. a zákona č. 70/1970 Sb., nebo podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění zákona č. 47/1991 Sb., zákona č. 633/1992 Sb. a zákona č. 198/1993 Sb., nebo jejichž odsouzení pro trestný čin uvedený v § 2 zákona č. 119/1990 Sb., ve znění zákona č. 47/1991 Sb., bylo zrušeno cestou obnovy řízení, stížnosti pro porušení zákona anebo podle § 6 zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu, popřípadě byli nezákonně zbaveni osobní svobody a byli rehabilitováni podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., a pobírají starobní nebo plný invalidní důchod z českého důchodového pojištění,

b) po osobách uvedených v písmenu a) pobírají vdovský nebo vdovecký důchod z českého důchodového pojištění nebo jim takový důchod není vyplácen jen proto, že jiný vyplácený důchod přesahoval hranici nejvyšší výměry úhrnu důchodů podle předpisů účinných před 1. lednem 1996, nebo

c) po osobách, které v době od 25. února 1948 do 31. prosince 1989 zemřely při pokusu o opuštění Československa násilnou smrtí způsobenou státní mocí, pobírají vdovský nebo vdovecký důchod z českého důchodového pojištění.

[44] *Podle § 5 odst. 1 písm. c) zákona o zvláštním příspěvku k důchodu, má nárok na zvláštní příspěvek občan České republiky, který pobírá starobní důchod nebo invalidní důchod z českého důchodového pojištění a zároveň který: 1. je účasten rehabilitace podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění zákona č. 47/1991 Sb., nebo u něhož bylo odsuzující soudní rozhodnutí pro trestné činy uvedené v § 2 zákona č. 119/1990 Sb., ve znění zákona č. 47/1991 Sb., zrušeno přede dnem jeho účinnosti, anebo byl účasten rehabilitace podle § 22 písm. c) zákona č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci, jestliže neoprávněný výkon vazby nebo trestu odnětí svobody činil celkem alespoň 12 měsíců, nebo 2. byl zařazen v táboře nucených prací nebo v pracovním útvaru, jestliže rozhodnutí o tomto zařazení bylo zrušeno podle § 17 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, anebo ve vojenském táboře nucených prací, jestliže rozkaz o jeho zařazení do tohoto tábora byl zrušen podle § 18 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb., ve znění zákona č. 267/1992 Sb. a zákona č. 78/1998 Sb., anebo v centralizačním klášteře s režimem obdobným táborům nucených prací, pokud celková doba pobytu v těchto zařízeních činila alespoň 12 měsíců.*

[45] *Kromě neoprávněného výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody definoval zákonodárce další závažné způsoby omezení osobní svobody, tedy zařazení osoby do tábora nucených prací, vojenského tábora nucených prací, nebo do centralizačního klášteře s režimem obdobným táborům nucených prací. Nejvyšší správní soud se ztotožňuje s úvahou stěžovatelky, že nucené vystěhování z domova bezpochyby představovalo pro rodinu manžela žalabkyně útrapy, ty však nedosahovaly takové intenzity, jako situace popsané v daném ustanovení. Pokud by bylo účelem zákona postavit vystěhování z domova na roveň*

výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody, bylo by zcela nadbytečné uvádět například i tábory nucených prací, neboť pobyt v nich byl nepochybně výraznějším zásahem do osobní svobody než vystěhování.

[46] *Manžel žalobkyně nebyl trestně stíhán pro některý z trestných činů vyjmenovaných v § 2 a § 4 citovaného zákona, ani nebyl z jejich spáchání podezřelý. Pro některé z nich byli stíháni jeho rodiče a dědeček a až následkem jejich stíhání byl násilně vystěhován z domova. Nelze jej proto pokládat za poškozeného pro účely existence nároků vyplývajících z § 25 zákona o soudní rehabilitaci, § 1 odst. 1 nařízení vlády č. 622/2004 Sb., a z § 5 odst. 1 zákona č. 357/2005 Sb., o zvláštním příspěvku k důchodu. I přes nespornou obtížnost nastalé situace pro manžela žalobkyně a jeho rodinu, která se nemohla zdržovat ve svém vlastním bydlišti, nelze klást jeho postavení na roveň výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody ve smyslu § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci či dalších předpisů. V uplynulém období, zejména pak v padesátých letech minulého století, byla řada občanů tehdejšího Československa vystavena represím a nespravedlnostem ze strany státních orgánů. Nápravy všech těchto křivd objektivně nelze zcela dosáhnout. Proto rehabilitační předpisy umožňují rehabilitaci a odškodnění alespoň těch osob, jejichž práva a svobody byly porušeny tím nejzávažnějším způsobem, což není případ žalobkyně, respektive jejího manžela.*

32. Zdejší soud nepovažuje za nutné cokoli dodávat k právnímu názoru vyslovenému v citovaném rozsudku, neboť jeho závěry odpovídají na všechny námitky vznesené v žalobě. Soud toliko konstatuje, že dle právního názoru NSS, jímž je vázán, lze za poškozenou osobu pro účely zákona o soudní rehabilitaci považovat pouze osobu, která byla za trestné činy vymezené v § 2 a § 4 citovaného zákona vězněna nebo byla vystavena takové represi ze strany státních orgánů, kterou lze z hlediska její intenzity přirovnat k výkonu trestu odnětí svobody. Rozšíření okruhu poškozených nelze dovozovat z § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci, jenž toliko dodává, že soudní rehabilitace přichází v úvahu i tehdy, pokud trestní stíhání nebylo ani zahájeno, ale ke zbavení osobní svobody či majetku došlo. Nepochybně se totiž stále musí jednat o osobu, která se měla dopustit jednání, v němž byl spatřován některý z trestných činů vyjmenovaných v § 2 a § 4 zákona o soudní rehabilitaci. Za dobu vazby a výkonu trestu odnětí svobody ve smyslu § 25 odst. 7 zákona o rehabilitaci nelze považovat dobu, po kterou byla osoba „pouze“ násilně vystěhována z jejího domova. S ohledem na to, že v daném případě nedosahovala příkoří, jichž se dostalo manželovi žalobkyně v době vystěhování jeho rodiny z bydliště, intenzity obdobné vazbě či výkonu trestu odnětí svobody, nárok na příplatek k vdovskému důchodu žalobkyni nevznikl.
33. To platí obdobně i pro žalobkyni požadovaný příplatek k vdovskému důchodu dle nařízení vlády č. 622/2004 Sb. a zvláštní příspěvek k vdovskému důchodu dle zákona o zvláštním příspěvku k důchodu. Manžel žalobkyně nebyl trestně stíhán pro některý z trestných činů vyjmenovaných v § 2 a § 4 zákona o soudní rehabilitaci, ani nebyl z jejich spáchání podezřelý. Jeho násilné vystěhování z domova bylo až následkem stíhání jeho rodičů a dědečka.
34. Manžela žalobkyně proto podle NSS nelze pokládat za poškozeného pro účely existence nároků vyplývajících z § 25 zákona o soudní rehabilitaci, § 1 odst. 1 nařízení vlády č. 622/2004 Sb., a z § 5 odst. 1 zákona č. 357/2005 Sb., o zvláštním příspěvku k důchodu.

Závěr a rozhodnutí o nákladech řízení

35. S ohledem na shora uvedené soud dospěl k závěru, že žaloby směřující proti všem třem shora uvedeným rozhodnutím žalované jsou nedůvodné, a proto je zamítl (§ 78 odst. 7 s. ř. s.).
36. O náhradě nákladů řízení (vč. nákladů řízení o kasační stížnosti vedeného NSS) rozhodl soud podle § 60 odst. 1 a 2 s. ř. s. Žalobkyně nebyla ve věci úspěšná ani z části, a proto nemá právo na náhradu nákladů řízení. Žalovaná, jež byla ve věci úspěšná, náhradu nákladů řízení nepožadovala a podle § 60 odst. 2 na ni ani nemá právo.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Připadne-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Praha 30. června 2021

Mgr. Jan Čížek, v. r.
samosoudce